

5. Plutarch z Cheronei (Plutarchus), *Żywoty sławnych mężów (Z żywotów równoległych)*, z języka greckiego przełożył i komentarzem opatrzył Mieczysław Brożek, Wrocław: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Komitet Nauk o Kulturze Antycznej, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich 1996, ss. VI+328+(1) (Biblioteka Przekładów z Literatury Antycznej, 33). Tyt. łaciński przetłumaczony z języka greckiego: *Vitae parallelae*.

Do wyboru żywotów sławnych mężów w przekładzie Mieczysława Brożka, z obszernymi wstępami w czwartym wydaniu w 1956 roku Biblioteki Narodowej Ossolineum w opracowaniu T. Sinki i w piątym wydaniu tejże Biblioteki, ale w opracowaniu samego Brożka, doszedł wydany w 1996 roku wybór dalszych żywotów, które nie były publikowane w dotychczasowych, wyżej wymienionych wydaniach.

W recenzowanym wyborze równoległych żywotów sławnych mężów napisanych przez Plutarcha z Cheronei (50-125 po Chr.) znajdują się życiorysy takich sławnych mężów greckich i rzymskich jak: Solon, Kimon, Nikiasz, Alkibiades, Katon Starszy, Lukullus, Krassus, Pompejusz, Katon Młodszy i Antoniusz.

Swój przekład tychże *Żywotów*, z bardzo krótkim komentarzem w zakresie istotnych tylko i koniecznych objaśnień dla czytelników mniej obeznanymi z antykiem grecko-rzymskim, poprzedza Brożek zwięzłym słowem wstępnym o *Moraljach* i *Żywotach* Plutarcha, odsyłając do opracowanych przez siebie i przedstawionych we wcześniejszych wydaniach wybranych *Żywotów sławnych mężów* Plutarcha.

Na szczególne uznanie, podziw i wdzięczność zasługuje ogromny trud translatorski Mieczysława Brożka, którego szczęśliwym i wspaniałym owocem są tak liczne i piękną polszczyzną napisane przekłady starożytnych dzieł literatury grecko-rzymskiej i wczesnochrześcijańskiej, przedstawione w powyższych recenzjach.

Ks. Henryk Wójtowicz

PODRĘCZNIKI DO NAUKI JĘZYKA ŁACIŃSKIEGO

1. Józefa Danuta Ś r o d o ń, *Latine legimus et dicimus. Podręcznik do języka łacińskiego dla klasy I, II, III i IV o profilu biologiczno-chemicznym*, Rzeszów 1995-1997, ss. 101+115+195. Druk: Poligrafia Wyższego Seminarium Duchownego w Rzeszowie.

Podręcznik jest podzielony na trzy części. Dwie pierwsze są przeznaczone dla klasy I i II, a trzecia dla III i IV. Wszystkie merytorycznie i metodycznie są opracowane dokładnie i starannie.

Każda część podręcznika jest ułożona według tego samego schematu. Najpierw są umieszczone jednostki lekcyjne (22 w cz. I, 28 w II, 29 i 17 tekstów dodanych w III). Zawierają one: tekst łaciński, ewentualnie zestaw luźnych zdań jako „Varia”; kilka sentencji pod tekstem; preparacje słownikowe ułożone w porządku alfabetycznym; sukcesywnie

wprowadzane wiadomości gramatyczne, ilustrowane przykładami; ćwiczenia gramatyczne, zarówno łacińskie jak i polskie, pozwalające uczniom powtórzyć materiał z ostatniej lub wcześniejszych lekcji.

Teksty umieszczone w podręczniku są fragmentami dzieł autorów starożytnych, takich jak: Celsus, Cyceon, Geliusz, Pliniusz Starszy i Pliniusz Młodszy. Wybrane teksty dotyczą zagadnień z dziedziny nauk przyrodniczych i medycyny oraz ilustrują nowy materiał gramatyczny. Szczególnie do III części podręcznika zostały wybrane teksty obfitujące w fachową terminologię i takie, które mogą wzbudzić zainteresowanie uczniów także z racji różnych dowcipnych sytuacji przedstawionych przez antycznych pisarzy.

Materiał gramatyczny we wszystkich częściach podręcznika został przedstawiony zwięźle i zrozumiale. Opanowanie materiału gramatycznego przez uczniów ułatwią niewątpliwie tłumaczone przez Autorkę podręcznika na język polski paradygmaty łacińskie, zwłaszcza składniowe.

Bardzo trafne metodycznie jest zestawienie zdań do ćwiczeń gramatycznych, w pierwszych dwu częściach polskich, a w trzeciej zarówno polskich, jak i łacińskich.

Program klasy IV przewiduje przykłady recept, nazewnictwa leków oraz przedrostki i przyrostki greckie w terminologii medycznej. To wszystko zostało uwzględnione w III części podręcznika.

Oprócz słówek pod tekstami łacińskimi poszczególnych lekcji w każdej części podręcznika są umieszczone słowniki: łacińsko-polski i polsko-łaciński jako pomoc dla ucznia do przypomnienia sobie dawniej poznanych i niedokładnie zapamiętanych słów. Cenny też jest słownik imion własnych, oparty niemal wyłącznie na *Małej encyklopedii kultury antycznej*.

Podręcznik jest tradycyjny. Dokładne jego przerobienie rokuje dobre przygotowanie uczniów na studia wyższe. Zasluguje w całości na rozpowszechnienie w liceach ogólnokształcących, zwłaszcza o profilu biologiczno-chemicznym. Trafny jest także jego tytuł: *Latine legimus et dicimus*. Odpowiada zawartości jego treści w ćwiczeniach łacińskich i w zdaniach polskich przeznaczonych do ćwiczeń gramatycznych.

Sądzę, że jest to niewątpliwie bardzo potrzebna propozycja nauki języka łacińskiego jako wynik ponad trzydziestoletniej praktyki dydaktycznej, rzetelnej wiedzy filologicznej i zdobytego w szkole doświadczenia przez p. mgr Danutę Srodoń, absolwentkę filologii klasycznej KUL.

2. Jolanta C z y ż m a, Elżbieta R o g u s z c z a k, *Język łaciński. Podręcznik dla lektoratów uniwersyteckich*, Gdańsk 1996, ss. 223. Wyd. IV. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Podręcznik, przeznaczony dla studentów rozpoczynających naukę języka łacińskiego na lektoratach uniwersyteckich, zawiera materiał lekcyjny (I-XXX), słowniczek łacińsko-polski, słowniczek polsko-łaciński i słowniczek imion własnych.

Obejmuje 30 jednostek lekcyjnych. Składają się na nie zwykle takie części: 1. varia (łacińskie luźne zdania z nowymi zjawiskami gramatycznymi); 2. łaciński tekst ciągły (fragmenty rzymskich autorów, takich jak: Cezar, Cyceon, Nepos, Kurcjusz Rufus, Seneka, Wellejusz Paterkulus, Florus i Geliusz oraz poeci Horacy i Owidiusz); 3. materiał gramatyczny z najważniejszymi problemami fleksyjnymi i składniowymi; 4. ćwiczenia gramatyczne – łacińskie i polskie, zestaw pytań łacińskich do odpowiedzi na nie po łacinie, zdań polskich do przetłumaczenia na łacinę i propozycje ułożenia po łacinie kilku pytań do

przerobionego już łacińskiego tekstu ciągłego, czego celem jest powtórzenie przerobionego ostatnio lub wcześniej materiału.

W drugiej części jednostki lekcyjnej są umieszczone dłuższe teksty łacińskie ze zwięzłymi uwagami do tekstu, ale bez gotowych preparacji słownikowych. Student sam musi wyszukiwać nowe słówka do tekstu każdej lekcji, jak również do tłumaczenia zdań polskich na łacinę. Zamieszczenie słowników na końcu podręcznika ma umożliwić systematyczne zdobywanie umiejętności posługiwania się nimi i utrwalanie w pamięci podstawowych form.

Zauważono tylko takie błędy w druku: np. s. 19 w. 7 od góry jest: „Audīte” zamiast „Audīte”; s. 34 w. 6 od dołu jest: „reliquīs” zamiast reliquīs; s. 86 w. 9 od dołu zamiast błędnego przykładu formy perfectum bez widocznej zmiany np. *venio, ire, veni* proponuje wpisać np. *verto, ere, verti*.

Podręcznik autorstwa Jolanty Czyżmy i Elżbiety Roguszczyk, sprawdzony już praktycznie w kilkuletniej dydaktyce na lektoratach uniwersyteckich, jest interesującą propozycją edukacyjną opracowaną solidnie i gruntownie pod względem merytorycznym i metodycznym. Systematycznie i dokładnie przerobiony w całości może stanowić niemałą pomoc i wystarczającą z konieczności podstawę do tłumaczenia, z ciągłą pomocą słownika, innych także pozapodręcznikowych tekstów oryginalnych pisarzy antycznych w dalszej samodzielnej pracy. Podręcznik ten zasługuje w pełni na uznanie jako wartościowa pozycja wydawnicza i powinien być rozpowszechniany.

3. Elżbieta Roguszczyk, *Rudimenta latinitatis ecclesiasticae*, Kraków 1997, ss. 228. Wydawnictwo: Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy.

Podręcznik, przeznaczony dla studentów teologii rozpoczynających naukę języka łacińskiego, obejmuje w części I 34 jednostki lekcyjne. Każda z nich może być realizowana w 2, a nawet 6 godzinach lekcyjnych ze względu na obfity materiał tekstowy i gramatyczny zawarty w lekcji.

W części II są umieszczone łacińskie teksty literackie od Starego Testamentu do czasów najnowszych: Ps 21, 50 i 109; Hymny na święta (Zwiastowanie, Trójcy Świętej, Piotra i Pawła, Wszystkich Świętych, Wojciecha i Stanisława, Sekwencja wielkanocna) oraz dwa fragmenty z *Wyznań* św. Augustyna.

W części III znajdują się: łaciński tekst II Kanonu Mszy świętej, łacińskie modlitwy (*Anioł Pański*), antyfony (*Regina caeli; Salve Regina; Ave Regina caelorum*) i pieśni (*Rorate caeli; Pange lingua; Ave verum; O sacrum convivium; Tantum ergo*).

Podręcznik wieńczy: Słownik łacińsko-polski, Słowniczek polsko-łaciński, Słowniczek nazw własnych, Najczęściej spotykane skróty łacińskie (kościelne), Wykaz książek pomocniczych (bibliografia).

Jednostka lekcyjna (I-XXXIV) składa się z takich części: 1. varia (luźne zdania łacińskie jako cytaty biblijne, powiedzenia, późniejsze zwroty chrześcijańskie); 2. łaciński tekst ciągły z fragmentami Pisma świętego i dzieł Ojców Kościoła (Ps 77 i 100; Iz 11; Lb 1; Mdr 3 i 10; Mk 14; Łk 4 i 16; J 10 i 15; Hbr 13; 1 Kor 1 i 15; *List do Diogneta*; homilia św. Germana na ofiarowanie Maryi; 53 mowa św. Piotra Chryzologa; 47 mowa św. Augustyna; homilia św. Grzegorza Wielkiego; życiorys św. Bazylego Wielkiego; złota legenda o św. Hieronimie); 3. materiał gramatyczny; 4. ćwiczenia łacińskie z propozycją zdań do przetłumaczenia na język polski albo na łacinę.

Podręcznik pod względem merytorycznym i metodycznym został opracowany poprawnie. Zwięzłość i syntetyczność są jego zaletą. Dlatego może wystarczyć do realizacji na 180

godzinach, tj. w minimalnym tylko wymiarze 2 godzin tygodniowo przez trzy pierwsze lata nauki języka łacińskiego, zgodnie z obowiązującym obecnie programem w wyższych seminariach duchownych w Polsce.

Wydawnictwo, Instytut Teologiczny Księża Misjonarzy w Krakowie, wydało jednak ten podręcznik z bardzo wieloma błędami. Opracowana dokładnie przeze mnie errata zajmuje aż trzy strony maszynopisu i została przesłana Autorce podręcznika do wykorzystania.

Uważam, iż dokładne przerobienie tego podręcznika, po usunięciu błędów drukarskich, może stanowić pomoc do osiągnięcia tej minimalnej przynajmniej w obecnych warunkach znajomości języka łacińskiego wśród osób duchownych. Każdy jednak współczesny kapłan przez własną dalszą naukę może starać się ponadto o większą znajomość łaciny, by umieć biegle i z pełnym zrozumieniem celebrować Mszę świętą także po łacinie, zgodnie z obowiązującym dziś w Kościele prawem.

Ks. Henryk Wójtowicz